

DESAMOURUSSIA

Gökhan Erkiç

Sevgisiz (Loveless / Nelyubov)

Yönetmen: Andrei Zvyagintsev

Senaryo: Oleg Negin ve Andrei Zvyagintsev

Görüntü Yönetmeni: Mikhail Krichman

Müzik: Evgueni Galperine ve Sacha Galperine

Kurgu: Anna Mass

Oyuncular: Maryana Spivak (Zhenya), Aleksey Rozin (Boris), Matvey Novikov (Alyosha), Marina Vasileva (Masha), Andris Keiss (Anton), Aleksey Fateev (İvan)

2017 / 127' / Rusya - Fransa - Almanya - Belçika

Uzun zamandır sorulan ve cevapları bulunmuş bazı sorular:

İnsan denilen şeyin özü doğaya mı, plastiğe mi, metale mi yoksa hiçliğe mi ait?

Anne ve baba olma durumunu hayata aracılık etme misyonuna indirgeyen nedir?

Boğan, körleştiren, soğutan, yaşam alanlarını daraltan ve nihayetinde öldüren sevgisizliğe ne zamandır tutsak düştük?

Nelyubov özelinde sorulan sorular:

Hayat denilen şey, karlar altında kalmış bir göl kıyısında, zamanın darbesini yemiş ağaçlardan birinin dallarına asılı kalmak mıdır?

Bir çocuğu sessizliğinin altında için için kaynayan öfkesiyle bir kayıp olmaya götüren nedir?

Geçmişimizden kurtulabileceğimiz zannıyla hareket edercesine bir an önce satmaya çalıştığımız evimiz ve kurtulmak istediğimiz eşimiz, kişisel varlığımız ve ortak geçmişimiz için ne ifade eder?

Ne olduğunu bilemesek ve zaman zaman kendimize bile anlatamamak da çekicilik-iticilik kavramları üzerinden duygusal, duygusal olmanın da ötesinde sığ kararlar vererek ilişkiler kuruyor, sonra da rasyonel ortamlarda var olmaya, varmışız gibi gözükmeğe çabalıyoruz.

Çoğu yaşamışlık geleceği tüketirken, azı hayatı yeniden kurar. Asla bağışlanmayacak hataların yükünü taşıyan hayatlar, taşınmaz yük olur ruhlara. Karar vermenin doğru olmadığı zamanlarda hata yapma olasılığımızın her zamankinden çok olduğu saptamasını tartışmaya bile gerek yok oysa.

Görülür olmadıkları için sosyo-ekonomik sınıflar üzerinden değerlendirme yapmanın artık olanaksız olduğu, epeydir gözde bir entel muhabbet konusu. Kristallığı daha saf bir gerçek var oysa: Bakmazsan görmezsin, göremezsin. Sosyal sınıflar arasındaki uçurum sadece ekonomik veya kültürel değil; insani ve duygusal varlıklarımız arasında çok daha derin uçurumlar var. Çağımıza yoksulluk çağı demek ironik, teknoloji çağı demek dar bir tanımlama; insani yoksunluklar ve sevgisizlik çağı demenin daha doğru, kapsayıcı ve gerçekçi bir tanımlama olduğu kanısındayım.

Zhenya her yerde karşımıza çıkan, çok ama çok bildik bir karakter. Sevgi arsızlığı yapması sevgi açlığı çekmesinden kaynaklanan Zhenya, sevgi üzerine sadece düşünür gibi yapmayı ve onu sınırsızca istemeyi bilir, ancak yüreğinde olmadığı için ve olmayanı veremeyeceği için Alyosha'ya da veremez. Arzuyu sevgiyle takas edebileceği yanılgısı içindedir. Tipik bir telefon bağımlısıdır, sanki eşi o; zamanla onu tamamlayan veya kendisiyle tamamladığı organı haline gelmiştir: Kullandığı, kullanabildiği iki organından biridir. Oğlu Alyosha'nın gündelik hayatı, eğilimleri ve alışkanlıkları hakkında sorulan soruları ancak "Sanırım" diyerek yanıtlayabilir. Peki, Zhenya biri diye biri var mı? *Sanırım*, yok.

Boris bir serseri mayın. Çift çekirdekli olduğu izlenimini veriyor. Sanırımcılar cephesinde saf tutmuyor. Olduğundan epeyce küçük ama olduğundan epeyce büyük bir olduğuna inananlardan. Her saat başı karşılaşabileceğiniz ve ne günah işleyip de aynı ortamda bulunduğunuzu sormanıza neden olabilecek biri.

Sarışın tutsak Masha, Slav romantizminin aramızda yaşayan bir kahramanı olarak tarihi bir eser. Geçen yüzyıldan günümüze düşmüş gibi. Çekirdek Rusya'dan bir esinti!

Ve Anneanne... Rusya Ana çıldırmış olmalı. Dev Katerina'nın attığı sağlı sollu bozkır kroşeleri kentlerde yankılanır. Eskilerden kalma bir alışkanlıkla, her ne kadar *Moskova Gözyaşlarına İnanmıyor* diye bilsek de inançsızlığın her yana yayıldığı, hükmetmediği bir yer kalmadığı anlaşılıyor.

Sahnede bir de devlet var oyuncularıyla. Sivil arama-kurtarma görevlilerinin polisten daha hızlı ve verimli olduğunu söylemekle sınırlı bir rolleri var. Varlık nedenleri yokluklarını ilan etmek.

Zvyagintsev'in oyuncu seçimine diyecek yok, her zamanki gibi müthiş. Ancak bu kez tamamı Anadolu sahillerinde her an karşımıza çıkacak türden tipler, Homo HD (HerşeyDahilus diye okunmasın lütfen, demek istediğim hiçbirşeydahilus!) kreasyonumuzdan!

Radyo ve tv geçen yüzyıl birer iletişim aracıydılar, şimdi çok daha fazla kullanılıyorlar ama artık bir iletişim aracı değiller, artık genellikle dekorasyon malzemesi olarak kullanılan iletişim aracı onlar. Nicedir birleşik bir cihaz olmasına rağmen cep telefonu dediğimiz şey artık bunların hepsinin yerine geçiyor. Hemen her yerde ve epeydir rastladığımız bir tür insan, bu şeyle fena halde içli dışlı: Kafalarından kablolar çıkan bu türe garip hareketler yaparken, reanime cihazına bağlanmışçasına pozlar verirken, bazen yere kapaklanırken, bazen de arabaların altına girmişken rastlıyoruz. Hayatını kablolar sayesinde telefona bağlı olarak sürdürdüğünü düşündüğüm bu türü, bazen de telefonun bir

parçası olarak algılamak mümkün. Asosyal tepkiler veren bu çok özel türün istilası, insanın iç dünyasının sonsuz boşluğuna teslimiyetinin ötesinde, sevgisizlik çağının dışavurumlarından biri olarak okunamaz mı?

Filmi fırsat bilip, onun üzerinden Rusları yargılayanlara bir itirazım var. Dikte edilmiş lüzumsuz ihtiyaçları nedeniyle bankaya olan kredi borçlarını ödemek için çalışmak zorunda olmaları, her an işten atılma korkusu sinmiş yüzleri, avmlerde ömürlerinin çeyreğini tüketmeleri, tekno bağımlılıkları, başkalarını aptal yerine koyarak akıllı geçinmeleri, ancak az gelişmişlik kanıtı olabilecek düzeyde espriler üretebilecek bir yaratıcılığa sahip olmaları, birbirlerini yiyerek ayakta kalabilmeleri, hayatta olduklarına dair kanıt oluşturabilecek bir tutku, arzu, uğraşı, hedef, hayal, hobi sahibi olmamaları ve yıkıcı öfkelerini gizleyen sinisi yüzleri günümüz insanının ortak özellikleri. Film, küresel insanın Rusça konuşan kısmının bir öyküsü üzerine kurulmuş olsa da en açık belirti-göstergesi sevgisizlik olan küresel insanı anlatıyor.

Filmin belki de en büyük katkısı sevgisizlik üzerine bir tartışma, düşünme ortamı yaratması oldu. Sevgisizlik bireyin donanımlı, özgün ve yaratıcı olmasını engelleyen bir durum, yaşama arzusunu yok eden ve insanı tektipleşmenin girdabına çeken bir güç. Sevgisizliğin hüküm sürdüğü ortamlar inançsızlık doğurur ve kaygı, kibir, nefret ve şiddete davetiye çıkarmakta gecikmez.

Sinema aşkla yoğrulmuş bir yönetmenin elinde sevgisizliğe karşı bir direniş ve varoluş eylemine dönüşebilir. Ancak günümüzün yönetmenleri de sonuçta dünya dışı yaratıklar değil, onlar da sevgisizlik çağının yıkıcı etkilerinden paylarını alıyorlar. Yüzyılımız ekonomi ve politikanın birbirinden rol çalarak küresel modellemelere entegre olduğu, insani değerlerin rafa kaldırıldığı, seviyesiz ve cahil liderlerin boy gösterdiği, hak ve adaletin hırsızlık ve zorbalıkla takas edildiği, paçoğluğun övgülerle kutsandığı, emeksiz kazancın kutsallaştırıldığı, akla gelebilecek her şeyin paranın satın alabileceği bir şey haline getirilmeye çalışıldığı ve insanın en ucuz nesne haline getirildiği bir yüzyıl. Böyle bir ortamda varoluşunun anlamını yitiren insan şiir yazmaz, şarkı söylemez, kültüre dokunmaz ve sanata uzanmaz olur. Şizoid, depresif ve paranoyak toplum ideallerini ve hedeflerini yitirir. *Nelyubov*'un yitiği bu nedenle sadece küçük Alyosha değildir, gelecektir, geleceğimizdir.

Sevgisizlik küresel bir hastalıktır.

Nelyubov'un sorunu nerede? Hissettiğimiz olmamışlık duygusu nereden kaynaklanıyor? Kısmen sayacak olursak: tekrarların dayanılmaz ağırlığı, kesilse filmi daha derli toplu bir hale getirecek veya farklı bir şey söylemediği halde korunmuş sahnelerin varlığı, gereksiz yere uzatılmış sahneler, aynı anlama hizmet eden mizansenler, ağırlığın dengesiz dağıtılması nedeniyle yamulan bir anlatı omurgası, çok şey söyleyeceğim derken kekeleme hali, diyalogların yer yer esnetmesi, görüntü tasarımının özenli yapıldığı sahnelerin diğerlerinin idare ederliğini görünür kılmasıyla ortaya çıkan dengesizlik, temaya bol gelen öykünün hissettirdiği darlık algısı, yavanlığı anlatırken yavanlığa düşme riskinin gerçekleşmesi.

Madem ki bunca sorunu var, nasıl oluyor da ödüllerin ardı arkası kesilmiyor? Ödüllerin ağırlıklı kısmının alt sınıf festivallerden alındığına dikkatinizi çekerim. En iyi film ödülleri içinde A sınıfı festivallerden alınan bir ödül yok. Önemli ödüller görüntü yönetmenine verilmiş. Alınan ödüllerde filmin Avrupalı yapım ortaklarının sektörde söz sahibi konumda olmalarını kullanmış olabileceklerini de, yönetmenin adının bir marka değeri olduğunu da unutmamak gerek. Ayrıca, ödülün çok adaylığı olması da bir soruna işaret ediyor: Demek ki jüriler filmi

ödül kazanabilecek değerde, olgunlukta görmemiş. Bu olmamışlık haline örnek gösterilebilecek onca şey varken, bu konu üzerinde daha fazla durmanın da bir anlamı yok.

Yönetmenin ani irtifa kaybı beklenmedik bir durum mu? *Elena* (2011) ve *Leviathan*'ın (2014) ardından beklediğim bir gelişme olduğu için sürpriz yaşamadım. Bu sonuçta, yönetmenin *Vozvrashcheniye* (2003) ve özellikle de *Izgnanie* (2007) ile çıtayı epeyce yükseğe taşımasının da rolü büyük. Sevgisizliği bir tema olarak ele alırsak, her iki filmin de bunu daha başarılı işlediğini ve aktardığını söylemeden geçmek doğru olmaz.

Yaptığı söyleşilerden aklımda kaldığı kadarıyla, etkilendiğini söylediği isimler arasında **Antonioni**, **Bergman**, **Dostoevsky**, **Tarkovsky** bulunan bir yönetmenin filmini izlemiş olduğuma inanmakta zorlanıyorum. **Zvyagintsev** sinema tarihinde çokça rastladığımız türden bir tutumla açıkça stoklarını eritiyor.

Acaba **Zvyagintsev**'e filmografisinden bir filmini silme şansı verilse, diğer filmlerinden birini seçer miydi? Ya da zamanı 2017 öncesine geri almak ister miydi?

Kendini amansızca dayatan başka bir soru: **Zvyagintsev**'e olanak verilse, *Nefret* filmini nerede çekerdi acaba?

Ay'ın karanlık yüzü üzerine Ay'ın karanlık yüzünde kalan bir film, *Nelyubov*.